

จุลศักราช ๑๒๙๕

ตำนานพระบรมโกษฐ์ แดพระโกษฐ์

เรียบเรียงโดย

เจ้าพงศ์เจริญ ณ เชียงใหม่ เจ้าบุษบาพร้อมทั้งบุตรหลาน

แจกในงานถวายพระเพลิง

เจ้าदारวารีศรี พระราชชายา

วันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๗

นครเชียงใหม่

พิมพ์ครั้งที่ ๑ ๑๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ที่โรงพิมพ์อุประดิพงษ์ ถนนช้างควดาน

จังหวัดเชียงใหม่

1059

แปลงให้เป็นไฟล์ดิจิทัลจากสำเนาที่จัดเก็บโดย
หอสมุดแห่งชาติรัชมิ่งคลาสิกเฮก เชียงใหม่

393.2

N 112 M

M. 1

11126

เนื่องจากในงานพระศพ พระราชชายาเจ้าดารารัศมี
 ซึ่งสิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ ในนคร
 เชียงใหม่ ข้าพเจ้าพร้อมทั้งพี่น้องและมารดา อยากจะช่วยงาน
 ด้วยประการใดประการหนึ่ง โดยฉันทที่ได้เป็นญาติ กอปรทั้ง
 ระลึกถึงพระกรุณาธิคุณอันล้นยิ่ง สำหรับพระองค์ท่านผู้สิ้นพระ
 ชนม์นี้ แม้นท่านผู้ใดได้รู้จักคุ้นเคยพระองค์ท่านแล้ว ย่อมจัก
 ต้องสรรเสริญพระอภัยมัยไมตรีอันดีของพระองค์ท่าน แลย่อม
 เห็นว่าพระองค์ท่านสมควรจะเป็นประมุขแห่งวงศ์ตระกูล ณ เชียง
 ใหม่ โดยแท้ เมื่อพระองค์ท่านมาสิ้นพระชนม์ถ่วงลับไปเสีย
 ก็มีแต่ผู้อาลัยอาวรณ์ทั้งในและนอกจังหวัดเชียงใหม่ตลอดทั้งกรุง
 เทพพระมหานคร ต่างก็พากันเสียดายและรู้สึกเศร้าสลดไปตาม
 กัน ข้าพเจ้าจึงได้เรียบเรียงตำนานพระโกษรฐนี้ ออก แจก เป็น
 วิทยาทาน เพื่ออุทิศส่วนกุศลฉลองพระเดชพระคุณ

ขอชักชวนให้ชาวเราทั้งหลายที่มีน้ำใจจงรักภักดี จง
 รวมอำนาจใจพร้อมกันวิงวอนขอให้พระวิญญูญาณของ พระองค์ ท่าน
 จงเสด็จสู่สุคติในปรภพนั้น

เนื่องจากเห็นว่า ตำแหน่งราชอัครมยุขพระโกษรฐนี้
 ชาวเราคงจะมีผู้ทราบแต่น้อย เมื่อได้เห็นพระโกษรฐท่านแล้วย่อม
 เป็นของใหม่สำหรับเมืองนี้ ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงคิดว่าคงจะมีผู้สนใจ
 แลพอใจอ่านมาก.

ที่ได้เรียบเรียงมานี้ ย่อมมาจากตำหรับเก่าครั้งกรุงศรี
 อโยธยาสมัยปัจจุบันนี้ คงจะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง อย่างไรก็ตาม

แปลงให้เป็นไฟล์ดิจิทัลจากสำเนาที่จัดเก็บโดย
 หอสมุดแห่งชาติรัชมิ่งคลาสิกเฮก เชียงใหม่

ข้าพเจ้ามุ่งที่จะนำศึกษา วรรณคดี ได้รับ หรือได้ทวน ความรู้ในเรื่องนี้ตามธรรมเนียมโบราณเท่านั้น เมื่อมีการพลาดปลั้งประการใดประการหนึ่งซึ่งเป็นธรรมดาสำหรับผู้เยาว์ที่วัยแถมอยู่แล้ว ขอได้โปรดให้อภัยด้วย.

อนึ่ง นอกจากตำนานพระโกษฐ์แล้ว ข้าพเจ้ายังได้รวบรวมของเก่า ๆ ที่น่ารู้และน่าจะเป็นประโยชน์แก่ท่านนักศึกษาวรรณคดีบางอย่างมาไว้ในที่นี้ด้วย.

ขอให้ท่านผู้รับและอ่านทุกท่าน จงกัญญ์โงยยิ่งเทอญ

พงศ์เจริญ ณ เชียงใหม่

แจ้งหวัริน เชียงใหม่

วันที่ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๗

ตำนานพระบรมโกษฐ์ และพระโกษฐ์

ตำนานพระบรมศพ และพระศพตั้งแต่พระมหากษัตริย์ลงมาถึงขุนนางข้าราชการ ผู้ที่ได้รับ เกียรติยศ จนถึงใช้ โโกษฐ์ นี้ขึ้นเดิม ต้นฉบับมีอยู่แล้วในฉบับของหลวง ในหอ พระศาสดา กรมหลวงนครราชสีมา (ต่อมาคือสมเด็จพระสังฆราช) (ต่อมาคือกรมหลวงนครราชสีมา) (พระองค์เจ้านาม) แต่ฉบับปัจจุบันนี้จะเปลี่ยนแปลงอย่างไรอีกนั้น ข้าพเจ้าผู้เรียบเรียงไม่ทราบ นอกจากจะกล่าวตามต้นฉบับเดิมโดยย่อพอสังเขปเท่านั้น แต่ก็เข้าใจว่าจะถูกเปลี่ยนแปลงไปมาก.

พระบรมศพของพระมหากษัตริย์นั้น พระบรมโกษ

กลม ยอดเหมยบุษบก พุ่มทรงเข้าบิน มีเทพนมพรหมพักตร์ จำ
 หนักลายกุดัน ภาพย์พรหมศร กลับบุษบงบวร ทำด้วยทองคำลงยา
 ราชชาติ ประดับเนาวรัตน์ ตั้งบนพระเบญจาใต้พระมหาเศวตฉัตรฉัตร
 กำชัน มีเครื่องสูง เสวตฉัตรฉัตร อภิรัม ชุมสาย พืชโปกจามร ชอน
 ควัน บังสุริย์ บังแซก ครบเครื่องสำหรับหนึ่ง เครื่องประโคมมี สังข์
 แตรงอน แตรลำโพง มโหรีฉีก กลองโยน (คือกลองชนะ) กลอง
 กลอง ๕๐ กลองเงิน ๕๐ กลองแดง ๑๐๐ กลอง จำปี จำกลอง ฆ้อง
 ขย ได้ประโคมตามเวลา ย้ำฆ้องรุ่ง ย้ำฆ้องเที่ยง ย้ำฆ้องค่ำ ย้ำ
 ตามตามเวลา กลางคืนตลอดรุ่ง,

ถ้าเป็นพระศพเจ้าฟ้า พระองค์เจ้า หม่อมเจ้า ท่าน
 ชนิกุล เชื้อพระวงศ์ต่างๆ นั้น ต้องยก เครื่อง สูง สำคัญ ออก ๗
 คือ ๑ เสวตฉัตรฉัตร ๒ อภิรัม ๓ ชุมสาย ๔ สังข์ ๕ กลอง
 ๖ กลองโยนทอง ๗ มโหรีฉีก ส่วนเครื่องสูงนอกจาก
 ให้เอาไว้ตามควรแก่ยศบรรดาศักดิ์ แต่แตรงอน แตรลำโพง
 กลองโยนแดง เขี้ยว จำปี จำกลอง ให้คงไว้ตามควรแก่ยศ.

ถ้าศพข้าราชการ ที่ควรจะได้รับพระราชทานโกษฐ์นั้น
 ก็คงไว้แต่เครื่องสูงตีพิมพ์ กับกลองโยนเขี้ยว (คือกลองชนะ)
 จำปี จำกลอง (คือเบ็งมาง) ตามสมควรแก่บรรดาศักดิ์ของศพ.

ถ้าพระศพของพระราชบุตร พระองค์เอกของพระเจ้า
 แผ่นดินสิ้นพระชนม์ มีเครื่องยศสำหรับศพคือ โกษฐ์ไม้สิบสอง
 สำหรับยศพระศพเอก ตั้งแต่พระศพพระมหาอุปราช และ พระ
 บรมมหาราช พระชนนีนารถ และพระบรมราชวงศ์ผู้ใหญ่ มีบรรดา
 ศักดิ์สูง พระโกษฐ์ยอดทรงมณฑป นายสุร สำหรับพระศพโท
 แปลงให้เป็นไฟสถิติจิทัลจากสำเนาที่จัดเก็บโดย
 หอสมุดแห่งชาติรัชมิ่งคลาสิกเฮก เชียงใหม่

พระโกษฐ์ ๔ เหลี่ยม ตายุกัน ยอดทรงมงกุฏ สำหรับพระศพ
 พระโกษฐ์ทั้ง ๓ ชนิดนี้ สำหรับพระศพ พระองค์ เจ้าใน พระราช
 วังหลวงทั้งสิ้น พระโกษฐ์ทั้ง ๓ อย่างตั้งกล่าวมานี้ ตั้งบนแท่นแวน
 ฟ้า ๒ ชั้น มีเครื่องสูง ๕ คัน กลองโยนแดง ๕ คู่ จ่าปี ๑ จ่ากลอง ๑
 แตรงอนคู่ ๑ แตรลำโพงคู่ ๑ ประโคมตามเวลา

ถ้าพระศพพระองค์เจ้า ไม่ใช่ราชบุตร พระเจ้า แผ่น
 ดิน และ พระมหากษัตริย์ กับ เจ้าประเทศราชใหญ่ ถึง แก่พิราลัย
 กับท่านอรรคมหาเสนาบดีถึงแก่อสัญกรรม หรือ สมเด็จพระสังฆ
 ราชและสมเด็จพระวันรัตน์ ถึงมรณภาพทั้ง ๕ อย่าง ตั้ง กล่าว มา นี้
 โขษฐ์ผลง ๔ เหลี่ยม ตั้งบนแท่นแวนฟ้า ๒ ชั้น มีเครื่อง สูง อย่าง
 น้อย ๗ คัน กลองโยน แดง ๕ คู่ แตรงอน ๑ คู่ แตร ลำโพง ๑ คู่
 จ่าปี ๑ จ่ากลอง ๑

ถ้าศพท่านเสนาบดี จตุสดมภ์ ทั้ง สี่ และ เจ้าพระยา
 สามัญ ถึงอสัญกรรมมีเครื่อง ยศ คือ โขษฐ์ผลง ๔ เหลี่ยม ตั้ง บน
 แท่นแวนฟ้า ๒ ชั้น มีเครื่องสูงอย่าง น้อย ๖ คัน กลองโยน เขียว
 ๕ คู่ จ่าปี ๑ จ่ากลอง ๑

ถ้าศพพระราชอาคันตุกะผู้ใหญ่ ๕ รูปนั้นถึงมรณภาพ คือ

๑. พระพิมลธรรม
๒. พระโคตม
๓. พระญาณสังวร
๔. พระมหาสุเมธอาจารย์
๕. พระพุทธโฆษา
๖. พระพรหมมุนี

- ๑. พระธรรมเจดีย์
- ๒. พระธรรมอาจารย์
- ๓. พระธรรมราชา

รวม ๘ รูปนี้ศัพทบรรจุในตู้เหล็กขนาดน้อย มี เครื่อง สว่างดีพิมพ์ ๘ คัน กลองโยน เขียว ๕ คู่ จำปี ๑ จากลอง ๑ ประโคม ศพ เป็น เกียรติยศแผ่นดิน

ถ้าศพหม่อมเจ้าถึงชีพตักษัย ได้รับ พระราชทานหีบ ทองที่บรรจุศพ มีเครื่องสูง ๓ ชั้น ๖ คัน กลองโยนเขียว ๓ คู่ จำปี ๑ จากลอง ๑ ประโคมศพ.

ถ้าศพออกญา ออกพระ พระราชาคณะ ท้าวนางอย่าง เอก พระสนมมาร มีบรรดาศักดิ์สูง ศพ พระมารดา พระองค์ เจ้า พระสนมสามัญ กับ ภรรยาเจ้าพญา ภรรยาออกญาใหญ่นาหมื่น ภรรยาพญาพานทองเหล็กม กับราชินิกุลเชอพระวงศ์ ท่านที่ออก นามมานถึงแก่กรรม และถึงอนิจกรรม พระราชทานหีบ ทอง ที่บรรจุศพทั้งสิ้น

ถ้าศพพญาสามัญ พระสามัญ หลวง ขุน หมั้น จำ พัน ทนาย หุ้มแพรในตำแหน่ง กับท้าวนางอย่างโท เต่าแก่ขาว แม่ สืบสอง พระกำนันฝ่ายใน แลพระครูเปรียญ ท่านที่ออกนามมา นถึงแก่กรรม ได้รับพระราชทานหีบเชิงชายลายเข้บินบรรจุศพเป็น เกียรติยศ

เครื่องยศสำหรับพญาข้าง พญาม้า และพญาข้าง เฝือก เอก โท ตรี (ก่อนๆมักแห่ไปฝังทางเรือ ฝังที่เกาะมหา คราม คือเกาะใหญ่) ถ้าจะแห่ไปฝังต้องมี เครื่อง ยศ ม กระบวน แปลงให้เป็นไฟลัทธิจัทจากสำเนาที่จัดเก็บโดย

หอสมุดแห่งชาติรัชมิ่งคลาสิกเฮก เชียงใหม่

นับได้ พวกนิมนบน์อมไหว้ได้ฝ่าล่องธูลี้ ก็เพราะบุญมีผายโผด
 แก่ล้านโกฏอนันตา บ่สังขยาอั่งนับได้ ในพื้นผ่านใต้ โลภี๋ อัน
 ปาง เดิม ที่ พระองค์ จัก เสด็จเยี่ยมชยุราชย์ พระองค์สมเด็จพระจุล
 จอมเกล้า พระเจ้ารัชกษัตรา ใต้ทรงพระมหากษัตราธิราชย์ ไว้
 เหนือเกล้าโผดผาน ไว้ ให้จอมเทวีสมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่อง
 ศรีพระบรมราชินีนาถ ทรงแผ่นดินแก้วจอมหาสนฐาน อยู่ทรงพระ
 มหาอโยชยาณเมืองมิ่ง ก็ได้ความสุขทุกสิ่ง ขงไชย ทุกหัว เมือง
 ไหนๆ ในเขตตต่างด้าว เทศประจันตนิคมใด บ่มีหานิกภัย เดือด
 ร้อน บ่ได้ทุกข์ข้งข้อนสันดาน ในบริวารหัวเมืองชั้นนอก ทุกด้าว
 คอกนิคมคาม ทั้งหัวเมืองงามเชียงใหม่ เมืองลำพูนฝู่กศัลย์ หัว
 เมืองไกลยวายน นครน่านงามงาม ขอถวายพระพรนามโชคช้าง
 ทรงแทนแก้วโผดผ่องหมู่ประชา ทรเทอญ ไชยตุพวง มหาไชยยะ
 มังคลี.

ธรรมโมมังคละโตคำพิโล เป็นยามมหาไชโยอันล็กแลบ
 ฤชยามต้นแบบมหาไชยชนะมั่งมูลมี เดิมแต่เจ้าสมเด็จพระองค์
 เหนือหัว พระพุทธจุลจอมเกล้า เสด็จเยี่ยมชยุราชย์ ออก รวาช ศ
 ไปสู่หนหรดีฝ่ายหน้าก็ได้ บ่มีพยาธิโลคาหนาวไข้ ได้กลับบงว่า
 ย้อนมาสู่เวชยนต์หลอนขวญพระบั้นฟ้าไปตกเหวหน อยู่ในคำบ
 ย่านกว้าง ร้อยเอ็จภาษา หัวเมืองนานาเอกอั่ง เจ้ามานบน์อมชา
 ยอทูล กลัวสามสิบสองขวัญยอดฟ้า พระองค์จุลจอมเกล้าพระเจ้า
 หายสูญ จึงตกแดงทูลของขวัญเอกอั่ง ในบ่ญจหัวเมืองใหญ่กว่า
 ทุกสิ่งพร้อมมากมวญมี ด้วยสมัคคีที่คัมน์ ทุกด้าวแคว้นไมตรี ม
 ถวายดวงคีตันดอก ทุกหัวเมืองนอกในกลาง เป็นมหา ปาง แ

๕๗๖
พ. ๗/๗
๓๓๒๘

อ้อม ก็มเกล้านบน้อมขาวันที สุกนธคันธิมหลายชาติ บักล้อม
 อาสน์ดวงดี งามมสตั้งจดอกเองเฝง ไก่ว์แกวงเน็งย่นส่งคันธา
 ตามเต็มมาโบบอก ต้น ดอกไม้ทอง เเงิน ถวาย เป็น ของ อัญ เจิญ
 ขวัญพระพุทธรุจจอมเกล้า ยอดย้งสามสิบสองสิ่งสันฐาน ตั้งขวัญ
 ทวะดิงสักการ ของพระพุทธรุจจอมเกล้า แม้นไปตกอยู่ที่ชั้น
 พรหมต้งเก้า ขอรธาอัญเจิญ สามสิบสองพระพุทธรุจจอม
 เกล้า เสด็จยাত্রย้ายมาสู่ เวชยันต์ หลอนไปตกอยู่ที่องห้องเวหา
 หนบใจเมืองคนเป็นลม น้มเสียง ขอ พระราชอิริยาบทเลี่ยนเกลี้ยง
 ขออัญเจิญบักงว้าย มา สู่หัว เมือง ถิ่น หลอน สาม สิบ สอง ขวัญ
 สมเด็จพระพุทธรุจจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ไปตกอยู่ที่พนเก้าเสอาอิน
 ทจีนที่พนแผ่นดินที่สมตุ้ม ขอเจิญหมุ่นักคัตตำ ฝูงหมู่เทวดาจ
 ดวยไปหอบอ้อมเอา สามสิบสองขวัญพระองค์จุลจอมเกล้ามาสู่พระ
 องค์คำขอถวายระบ่าเนือคำโลกสร้าง ขออารธาอันเจิญสามสิบ
 สองขวัญพระเจ้าฟ้า เสด็จมาอยู่ที่มา ไชยตุพวัง มหาไชยมังคลัง
 สังกมมังคละสัมพุทไต่ ทักจิไนโย เป็นยามพระสงฆ์
 สูงเลิศแล้ว สังกายนาธรรมพระแก้วที่เมืองลังก้า เป็นนมหมังคละ
 ภาดา สิทธิไชยาอาจารย์เลือก ไต่กล้า่วไว้ สิบกัณมา มีหลายอา
 นารัตถาเมืองนอก เมืองน้อยขอกนิกมคาม มาขอถวายพระนาม
 ไชย เพื่อจะให้สมเด็จพระพุทธรุจจอมเกล้า ไต่ทรงเสวยมหา
 พริสันฐาน ให้ได้สุขสบายปานแผ่นดินแล้ว ทรงเหนือแท่นแก้ว
 าชบรรลัการ์ ผายมหาสันฐานในโลกย์ ขอให้พระทรงวิญญู
 ิงโยชน์พอพันปี สวัสดิ์เที่ยงเต้าเพราะได้จันนมทลพระขวัญและ
 หาสมโภช พระพุทธรุจจอมเกล้า พระเจ้าเลิศลอปผล เป็นมหา
 แปลงให้เป็นไฟลัทธิจัทจากสำเนาที่จัดเก็บโดย

หอสมุดแห่งชาติรัชมังกลาภิเชก เชียงใหม่

มงคลไชยโชค ขอให้อุบัติพระบาทสมเด็จพระพุทธจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้สมใจอย่างแห่งพระราชหฤทัย เพื่อบำเหน็จโยกย้ายเมืองใดสักสิ่ง ห้อมความสุขสนุกคล้ายๆ ทุกวันคืน ในมหาปถพีพื้นแผ่นดินกว้าง ขอให้สมเด็จพระพุทธจุลจอมเกล้าพระเจ้าอยู่หัว ได้บำเพ็ญผลผล ขอให้ได้ความผจญชนะโลก ขอให้มมหาไชยโชคทุกวันยามตามแนวมานพระอาจารย์กล่าวไว้ ขอให้ระลึกได้ดีพระทัยหมาย ข้าพระพุทธเจ้าขอถวาย ไหมมงคลไว้ในพระหัตถ์คนนารถ ขอให้สมเด็จพระพุทธจุลจอมเกล้าพระเจ้าอยู่หัวได้คลายจากโรคอันว่า ไหมมงคลมหาลาภาเส็นนั้นนา ขอให้มมหาไชยชนุกภาพ ให้เล็กลงว่าเชือกนาคบั้งบาศ แห่งพระยามาคต้นชื่อว่าท้าววิรุบบักขา อันว่าไหมเส็นนั้นนา ขอให้มพระมหาลาภาไชยใหญ่ ให้สมใจอย่างโลกถ้อชา ตั้งแต่หมุดกาลบัดเดือนนั้นนี้ในภายหน้า ขอให้สมเด็จพระพุทธจุลจอมเกล้าพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระบรมราชินีนาถ ได้พ้นจากโรคภัยแต่เทอญ ไชยคุณพัว มมหาไชยยะมั่งคั่ง

แปลงให้เป็นไฟล์ดิจิทัลจากสำเนาที่จัดเก็บโดย
หอสมุดแห่งชาติรัชมังกลาภิเศก เชียงใหม่

